

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ФОНД «КРОК ЗА КРОКОМ»

СТВОРЕННЯ РЕСУРСНИХ ЦЕНТРІВ

**Посібник для батьків дітей
з особливими освітніми потребами**

К И Ї В – 2 0 0 7

УДК 371.13.02:37.018.15–056.26/.37

ББК 74.30p+74.900.308p

С78

За редакцією: В. В. З а с е н к о , Н. З. С о ф і й

Видання здійснено за фінансової підтримки програми
IBPP — TACIS Європейської Комісії

*Жодна частина цієї публікації не може бути відтворена
в будь-якому вигляді та будь-якими засобами без попередньої згоди
Всеукраїнського фонду «Крок за кроком»*

Створення ресурсних центрів. Посібник для батьків дітей з особливими
C78 освітніми потребами. — Всеукраїнського фонду «Крок за кроком». К.:
ФО-П Придатченко П. М., 2007. — 216 с.

ISBN 966 — 8217 — 40 — 3

Посібник створено для педагогів загальноосвітніх навчальних закладів, які працюють із дітьми з особливими освітніми потребами та їхніми батьками. Такі заклади не лише забезпечують одне з основних прав кожної дитини — право на освіту, а і стають захисниками прав та інтересів дітей з особливими освітніми потребами, а також їхніх батьків, розвиваючи модель інклюзивної освіти та надаючи необхідну підтримку самим батькам. Такі заклади стають дійсними агентами змін у місцевих громадах, об'єднуючи зусилля та ресурси державних і громадських організацій.

Посібник призначено для керівників загальноосвітніх навчальних закладів і недержавних організацій, які працюють у сфері захисту прав дітей з особливими освітніми потребами. Посібник також може використовуватись батьками, викладачами вищих педагогічних навчальних закладів, студентами, представниками державних органів місцевого управління, іншими зацікавленими особами.

Видання здійснено в рамках проекту «Створення ресурсних центрів для батьків дітей з особливими освітніми потребами» за підтримки програми IBPP — TACIS Європейської Комісії.

УДК 371.13.02:37.018.15–056.26/.37

ББК 74.30p+74.900.308p

ISBN 966–8217–40–3

© Всеукраїнський фонд «Крок за кроком», 2007

© Обкладинка. Черкасов Е. М., 2007

ПЕРЕДМОВА	4
------------------------	---

РОЗДІЛ I. МІЖНАРОДНІ ДОКУМЕНТИ У СФЕРІ ОСВІТИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

1.1. Стандартні правила урівняння можливостей інвалідів	6
1.2. Декларація прав дитини	27
1.3. Саламанкська декларація та Програма дій із навчання осіб з особливими освітніми потребами	29
1.4. Міжнародні консультації з питань раннього навчання дітей з особливими освітніми потребами	49

РОЗДІЛ II. УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

2.1. Програма «Інклюзивна освіта» Всеукраїнського фонду «Крок за кроком»	79
2.2. Програма науково-педагогічного експерименту «Соціальна адаптація та інтеграція в суспільство дітей з особливостями психофізичного розвитку шляхом організації їх навчання в загальноосвітніх навчальних закладах»	87
2.3. Дослідження у сфері інклюзивної освіти	
2.3.1. Оцінка впливу інклюзивної моделі освіти на учасників освітнього процесу (2003–2004 рр.)	92
2.3.2. Матеріали дослідження основних переваг і недоліків інклюзивної освіти, основних перешкод і механізмів підтримки (2006 р.)	131
2.3.3. Інші дослідження	151

РОЗДІЛ III. ДОСВІД УТІЛЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ У КРАЇНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ 153 |

ДОДАТКИ

1. Опис проекту «Створення інформаційно-ресурсних центрів для батьків дітей з особливими освітніми потребами»	179
2. Анкета для визначення основних переваг і недоліків інклюзивної освіти	183
3. Анкета для визначення основних перешкод і механізмів підтримки інклюзивної освіти	186
4. Опитувальник для батьків дітей з особливими освітніми потребами ...	190
5. Організації міст Києва, Львова та Полтави, які надають послуги дітям з особливими освітніми потребами та їхнім батькам	191
6. Міжнародні організації, які працюють у сфері освіти дітей з особливими освітніми потребами	211
7. Корисні веб-ресурси	215

ПЕРЕДМОВА

Кожна дитина «має вести повноцінне й достойне життя в умовах, які забезпечують її гідність, сприяють почуттю впевненості в собі та полегшують її активну участь у житті суспільства» (із Конвенції ООН про права дитини), а «батьки мають право вибирати навчальні заклади та форми навчання для неповнолітніх дітей» (ст. 29 закону України «Про загальну середню освіту»). На жаль, для батьків дітей з особливими освітніми потребами вибір невеликий: спеціальні школи-інтернати та школи соціальної реабілітації, які здебільшого ізолюють дитину від її сім'ї, спілкування з однокласниками, користування ресурсами громади, де вона народилась.

У 90-х роках розпочався рух зі створення умов для повноцінного навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітніх шкіл, який був ініційований батьками дітей з особливими освітніми потребами та іншими недержавними професійними організаціями. Всеукраїнський фонд «Крок за кроком» як недержавна освітня організація реалізує програму «Інклюзивна освіта» з 1996 року. За цей час: а) створена мережа загальноосвітніх закладів, педагоги яких пройшли відповідну підготовку для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітньої школи; б) створено ресурсні центри, на базі яких педагоги, батьки, представники громадських організацій та інші зацікавлені особи можуть отримати консультації, пройти навчання, отримати інформацію та літературу з питань освіти, соціальної адаптації дітей з особливими освітніми потребами; в) започатковано науково-педагогічну експериментальну програму спільно з Міністерством освіти і науки України та Інститутом спеціальної педагогіки АПН України; г) проведено ряд досліджень із питань інклюзивної освіти; д) здійснюється робота з розроблення рекомендацій до освітньої політики та лобіювання їх упровадження в систему загальної освіти в Україні.

Ще одним кроком у поширенні практик інклюзивної освіти став проект «Створення інформаційно-ресурсних центрів для батьків дітей з особливими освітніми потребами», реалізація якого стала можливою за підтримки програми ТАСІС «Розвиток організаційного партнерства» Європейської комісії. Проект реалізується ВФ «Крок за кроком» у партнерстві з Міжнародною асоціацією «Крок за кроком» у 2005 – 2007 роках.

Ця публікація видана в рамках проекту й містить інформаційні матеріали, які можуть стати у пригоді всім, кому не байдужа доля дітей, які найбільше потребують нашої підтримки, — дітей з особливими освітніми потребами. Матеріали публікації містять опис експериментальної програми із залучення дітей з особливими освітніми потребами до загальноосвітніх закладів; основні міжнародні документи, які захищають одне з основних прав кожної дитини — право на рівний доступ до якісної освіти; результати досліджень з даної проблематики, що були проведені за період 2003–2006 роки; список вітчизняних і міжнародних організацій, які надають різноманітні послуги дітям з особливими освітніми потребами та їхнім родинам. Ми віримо, що ця публікація буде корисною для батьків, педагогів, представників державних і недержавних організацій, адже ставлення суспільства до найменших його членів є показником не лише майбутнього цього суспільства, а й тих цінностей, що існують у ньому.